

BARIŞ VE GÜVENLİK : KÜRESEL KAMU MALI OLARAK SUNUMU VE FİNANSMAN MEKANİZMALARI

Doç. Dr. Binhan Elif YILMAZ*

ÖZ

İlk olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından 1999 yılında yayınlanan eserde önem kazanan küresel kamu malları, fayda ve zararlarının (suç, terörizm, hastalık gibi) sınırları ülkelere, bölgelere, zengin ya da yoksul nüfus gruplarına hatta nesillere kadar yayılan kamu mallarıdır. Barış ve güvenlik de bir küresel kamu olarak kabul edilir ve barış ve güvenliği destekleyici tüm faaliyetler bu mala katkıda bulunur. 20. yüzyılda yaşanan savaşlar, milyonlarca insanın ölümüne neden olurken, bu savaşların uluslararası topluma mülteci maliyeti, doğrudan ekonomik ve fırsat maliyetleri, askeri maliyetler, istikrarsızlığın yarattığı maliyetler ve uluslararası barış operasyonlarının maliyetleri gibi dışsal maliyetleri de ortaya çıkmıştır. Yerel ve ulusal düzeyde kamu malının sunumu vergileme, düzenleme hatta üretimi sağlamaya zorlama otoritesine sahip devletçe organize edilirken küresel düzeyde böyle bir kurum ya da güç, bir başka deyişle bir “dünya devleti” bulunmamaktadır. Bu nedenle küresel kamu mallarının ve küresel barış ve güvenliğin yeterli sunumu, etkin çalışan bir uluslararası işbirliğine, uluslararası örgütlere, uluslararası vergilemeye ve resmi kalkınma yardımlarına bağlıdır. Kalkınma ve küresel kamu mallarının sağlanması ise birbirine bağlı süreçlerdir. Resmi Kalkınma Yardımları (ODA-Official Development Assistance), küresel kamu mallarının, dolayısıyla küresel barış ve güvenliğin finansmanı ve sunumu için mevcut politikalarından biridir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Kamu Malları, Dışsalıklar, Barış ve Güvenlik, Resmi Kalkınma Yardımları

PEACE AND SECURITY: PROVISION AND FINANCING MECHANISMS AS A GLOBAL PUBLIC GOODS

ABSTRACT

Global public goods achieved prominence with the United Nations Development Programme's publication in 1999. Global public goods are public goods with benefits or costs (crime, terrorism and disease) that extend across countries and regions, across rich and poor population groups, an even across generations. Peace and security is itself conceived of as a global public good and the activities to support peace and security are defined as contributing to this good. During the 20th century wars, 110 million deaths and the costs of to the international community are including refugee costs, direct economic and alternative costs, military costs, instability costs, and of international peace operations. At the local and national level the provision of public goods is typically organized by the state, with authority to tax, regulate and even coerce to ensure such provision. At the global level there is no institution (there is no “world government”) with equivalent powers. Adequate provision of global public goods and global peace and security depends on adequate provision of effective international cooperation (international cooperation may be a small part of the total effort—but it is often crucial), international taxation and development aid activities. Development and the provision of global public goods are joint processes. ODA is also policies available to adress global public goods and global peace and security financing and provision.

Keywords : Global Public Goods, Externalities, Peace and Security, Official Development Assistance

* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Bölümü , e-mail: binhan@istanbul.edu.tr

1. GİRİŞ

Dünya tarihi, sayısız savaşa ve ortaya çıkardığı tahribata pek çok kez tanık olmuştur. Her iki dünya savaşından sonra sayıları artmaya devam eden ve 1990 sonrasında yoğunlaşan savaşların günümüzde doğası da değişmiştir. Savaşların çoğu devletler arasında olmasına rağmen, etnik ve alt etnik gruplar arasında veya dünyanın büyük güçleri tarafından önceden kontrol edilen türden olmaya başlamıştır (Mendez, 1999, p.393-394).

Savaşlar, trajik ve yıkıcı sonuçlara, dolayısıyla maliyetlere yol açmakta ve günümüzde hiçbir ülke bu maliyetin dışında kalamamaktadır. Bu sonuçlar arasında yaygın yıkım, yersiz-yurtsuz kalmış insanlar, yerleşen ve giderek artan gerilim, harap olan ekonomiler, kıtlık, yoksulluk, büyük maddi zararlar, göç ve can kaybı sayılabilir (Kaul et.al., 1999). Gelişmekte olan ülkeler, ekonomik ve politik açıdan kendilerini daha az koruyabildiklerinden, bu maliyetleri en çok taşıyan ülkelerdir. 1999 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP-United Nations Development Programme)'nın İnsani Gelişme Endeksi'nde en alt düzeydeki 30 ülkeden 14'ü, yıllardır süregelen iç savaş içindeki ülkelerdir. 20. yüzyılda savaş ile ilgili meydana gelen 4 milyon ölümün yaklaşık 1 milyonu Sahara-Altı Afrika'da meydana gelmiştir (Kaul et.al, 2003, p.177). Bir türlü ulaşılamayan barış ve güvenlik ortamı, dünyadaki yoksulluğu artıran önemli bir faktör olarak karşımızda durmaktadır. Yoksullukla mücadele programları ise, ülkelerin içinde bulunduğu savaş nedeniyle tam anlamıyla başarıya ulaşamamaktadır.

Oysa dünyanın herhangi bir yerinde sağlanan barış, dünya düzeninin önemli bir unsuru olarak pek çok olumlu sonucu beraberinde getirir. Uluslararası ticaretin engellenmediği, tehdit ortamından uzak huzurlu bir ortamdan herkes fayda sağlar. Barış ve güvenlik bir kez sağlandığında bireyler ya da toplumlar, diğerlerinin tüketimlerine sınırlama koyarak onları barış ve güvenliğin faydasından mahrum bırakamaz. Bu bağlamda tüketimde rekabetin olmadığı barış ve güvenlikte, ilave bir tüketicinin maliyeti sifıra eşittir. Tüketimde rekabet ve dışlamanın olmadığı küresel düzeyde barış ve güvenlik sözkonusu ise, herkes bu durumun ortaya çıkardığı faydadan yararlanır. Ancak küresel barış ve güvenliğin yetersiz sunumu ya da hiç sunulmaması da savaş, şiddet, terörizm, yoksulluk, istikrarsızlık, çevre tahribatı gibi küresel kamusal zararlar ortaya çıkarır.

Çalışmada temel olarak küresel kamu malı olarak barış ve güvenliğin sunumu ve finansman mekanizmaları gerek teorik gerekse uygulama düzeyinde incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde küresel kamu mallarının tanımı ve sınıflandırılması konusu ele alınmış, buradan elde edilen bilgilerle izleyen bölümlerde barış ve güvenliğin küresel kamu malı olarak kabul edilip-edilemeyeceği araştırılmış, ardından küresel kamu malı olarak barış ve güvenlik tanıtılmıştır. Çalışmada daha sonra küresel barış ve güvenliğin sunumu konusu, uluslararası örgütlerin bütçelerinin yapısı ve işleyişi bağlamında ele alındıktan sonra, küresel barış ve güvenliğe savaşların maliyeti ve maliyet paylaşımı açılarından yaklaşmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise küresel barış ve güvenliğin finansman yolları olarak öncelikle uluslararası örgütlerin bütçeleri ve söz konusu bütçelere üye ülkelerin katkı mekanizmaları incelenmiştir. Diğer bir finansman yolu olarak uluslararası vergilemenin ele alınmıştır. Çalışmada son olarak kalkınma ve küresel kamu mallarının sağlanmasının birbirine bağlı süreçler olduğu tespitinden yola çıkılarak, küresel barış ve güvenliğe yönelik resmi kalkınma yardımlarının ülke grupları ve gelir gruplarına göre dağılımı ele alınmıştır.

2. KÜRESEL KAMU MALLARININ TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

2.1. Küresel Kamu Malları Kavramı

İlk olarak UNDP tarafından 1999 yılında yayınlanan eserde¹ ifadesini bulan küresel kamu mallarının ne şekilde tanımlanacağına ilişkin kesin bir yargıya varılamamakla beraber (Kaul et.al., 2003) tanım yine de iki kritere bağlanmıştır. Bunlardan birincisinde kamu mallarının dışarıda bırakılmama ve tüketiciler arasında rekabet olmaması özelliklerine küresel bir perspektiften bakılmaktadır. Bu haliyle ülkeler arasında küresel kamu malları için rekabet yoktur ve kimse bu malları kullanmaktan mahrum edilemez (Ferroni ve Mody, 2002, p.6). İkinci kritere göre küresel kamu malları tüm ülkelere, nüfus gruplarına ve nesillere yayıldığından, evrensel eğilimli çıktılar olarak tanımlanır. Ayrıca bu malın tüm insanlara, nesillere evrensel olarak yayılacak faydaları, şimdi veya gelecekte herhangi bir nüfus grubunu veya nesil setini ayırmaksızın birden fazla ülke grubuna erişmelidir (Kaul et.al, 1999, p.16).

Görüldüğü üzere küresel kamu mallarının tanımı yapılırken sadece tek bir bireyi değil, tüm toplumu ilgilendiren toplumsal ihtiyaçları ifade etmede kullanılan “kamu” kavramı ön plana çıkmaktadır. Bu haliyle hangi malın bir küresel kamu malı sayılacağı konusunda, sözkonusu malın vardığı sınırlar önem taşımaktadır. Öyle ki küresel kamu mallarının sınırları nesillere, sosyo-ekonomik gruplara ve ülke gruplarına kadar varmaktadır. Sadece belirli bir grup ülkeyi değil tüm ülkeleri, tüm toplumları, bugünkü ve gelecekteki tüm nesilleri kapsamaktadır.

Küresel kamu mallarının tanımlanması ve sınıflandırılması çok çeşitli açılardan yapılmaktadır. Küresellik boyutunun ön planda olduğu tanımlar olduğu gibi, kamusalılık boyutu açısından yapılan tanımlar da vardır: Küresellik boyutunda kriter, faydanın yayılma alanıdır ve faydalarının yayılma alanı itibariyle yerel, ulusal, bölgesel veya küresel kamu malları sınıflandırması oluşur. Burada yayılan çoğu zaman faydalar yerine zararlar olmaktadır. Gerçekte, küresel kamu mallarının önemli bir kısmı küresel kamusal zararlar şeklinde ortaya çıkar ve negatif dışsallıklar sınırlar ötesine yayılır (salgın hastalıklar, asit yağmurları, küresel ısınma, ülkelerarası terörizm, çölleşme, mali istikrarsızlıklar, kötüleşen işgücü standartları gibi) (Kanbur v.d., 1999, p.56).

Kamusalılık boyutuna göre küresel kamu malları sınıflandırıldığında, tüketimde rekabet olmaması ve dışarıda bırakılmama özelliklerine göre yapılan sınıflandırma karşımıza çıkmaktadır. Buna göre küresel kamu malları; tam küresel kamu malları, yarı küresel kamu malları, klüp malları ve bağlı ürünler olarak dörde ayrılır.

Tam küresel kamu malları, küresel düzeyde tüketimde rekabetin olmadığı ve dışarıda bırakılmanın mümkün olmadığı türden faydaları olan, atmosfer, okyanuslar gibi tipik örnekleri olan mallardır. Küresel ısınmaya neden olan gazların emisyonunun azaltılması, küresel düzeyde kimsenin birbirine rakip olmayacağı ve dışarıda bırakılmanın mümkün olmadığı faydalar sağlar.

Yarı küresel kamu malları, tüketiminde kısmi rakiplilik veya kısmi dışarıda bırakma özelliği gösteren, organize suçların azaltılması gibi mallardır.

1 Kaul I., Grunberg I. and Stern A. (1999). Global Public Goods : International Cooperation in the 21 st Century. UNDP. New York.

Klüp malları, tüketimde rekabetin olmadığı, ancak dışarıda bırakmanın mümkün olduğu mallardır. Bu mallar, bir kere klübe üye olduktan sonra tam kamusal mal niteliği gösterir, ancak klübe üye olmak ücret ödenmesini gerektirir ve gönüllüdür. Klüp mallarında kalabalıklaşma maliyeti arttığı zaman dışarıda bırakma mümkündür (Kirmanoğlu, 2000, s.12).

Bağlı ürünler ise kamusal derecelerine göre olmak üzere tek sunumda iki veya daha çok ürün üreten, bir başka deyişle hem ülkeye hem de küresel topluluğa yarar sağlayan ürünler üreten mallardır. Örneğin dış yardım yoluyla yoksulluğun azaltılması, gerek yardımı alan ülkeye gerekse tüm dünya ülkelerine bulaşıcı hastalıkların önlenmesinde, barış ve güvenliğin sağlanmasında faydaların ortaya çıkmasını ve bu faydalardan daha iyi yararlanılmasını sağlayacaktır.

Küresel kamu malları ile ilgili bir başka sınıflandırma da Dünya Bankası (DB-World Bank)'nın küresel kamu malları ile ilgili çekirdek ve tamamlayıcı aktiviteler açısından yaptığı sınıflandırmadır. DB için önemli olan, küresel kamu mallarının geniş bir alana fayda sağlaması ve sağlanan faydaların çekirdek faaliyetler olmasıdır. Tamamlayıcı nitelikteki faaliyetler ise daha çok kalkınma hedeflidir (Ferroni ve Mody, 2002, p.5).

DB'nin yaptığı bu sınıflandırmaya göre, küresel kamu malları tüm ülkelere eşit olarak dağılsa bile, faydalarının ortaya çıkması için ilgili ülkelerde bazı temel altyapı hizmetlerinin mevcut olması gerekir ki, bu da kalkınma ile ilgili bir meseledir. Kalkınmışlık düzeyi yüksek olan ülkeler, aynı miktarda bir kamusal maldan daha fazla fayda sağlarken, düşük olan ülkeler yeterince fayda sağlayamayacaklardır. Örneğin, salgın hastalıkların önlenmesi, "çekirdek" niteliğinde, yoksulluğun önlenmesi ve genel sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi ulusal düzeydeki hizmetler ise "tamamlayıcı" niteliğinde küresel kamu malı olarak değerlendirilmektedir (Binger, 2003'den aktaran Kirmanoğlu v.d., 2006, s.172). Bir başka açıdan da küresel kamu malları doğrudan üretime yönelik ya da üretilen malın tüketimine yönelik oluşuna göre çekirdek (temel) ve tamamlayıcı olarak sınıflandırılır. Çekirdek küresel kamu malı, doğrudan bir küresel kamu malının üretimine yönelik faaliyetleri kapsar (doğrudan hastalıkların yok edilmesine yönelik faaliyetler gibi). Tamamlayıcı küresel kamu malı ise, küresel kamu malının üretimini yaygınlaştırmak, ulaşılabilir kılmak için yapılan faaliyetleri kapsar (hastalıkların azaltılmasına yönelik araştırma faaliyetleri, bilimsel icatlar gibi).

Küresel kamu malları ayrıca sektörlere göre çevre, sağlık, bilgi, yönetim ve barış ve güvenlik olarak sınıflandırılabilir. Bu şekilde yapılan sınıflandırma çerçevesinden küresel kamu mallarına baktığımızda; esasen risk ve zararları azaltmayı hedefleyenler çevre, sağlık, barış ve güvenlik iken, bilgi ve yönetimin kapasite artırılmasına katkısı olduğu görülebilir.

2.2. Küresel Kamu Mallarının Sektörlere Göre Sınıflandırılması

Küresel kamu malları sektörlere göre çevre, sağlık, bilgi, yönetim ile barış ve güvenlik olarak sınıflandırılır. Çalışma konumuz olan barış ve güvenlik aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağından, diğer sektörlerin tanıtımı kısaca yapılacaktır.

Çevre, en önemli küresel kamu mallarından biridir. Küresel ölçekli çevre sorunları, son yıllarda önemli hale gelmiştir. Dünya çapında küresel ölçekte bir hareketi organize etmek, kirliliğin önlenmesi, doğal kaynakların korunması ve yayılan olumsuz etkilerin giderilmesi açısından çok önemlidir. Bu alanda en büyük sorun, iklim değişikliğine nelerin sebep olduğunu bulmak, su kaynaklarının, ormanların, bio çeşitliliğin ve daha pek çok şeyin nasıl korunması gerektiğini tespit etmektir. İnsan faaliyetlerinin ve

atmosferdeki zehirli gazların artışının bir sonucu olan iklim değişimi, ekosistemlerin varlığı üzerinde baskı yaratır ve maliyet yükler. Örneğin iklim değişikliği sonrası görülen olağanüstü hava olaylarının yıllık maliyeti önemli boyutlara ulaşmış, Avrupa'da 1990'ların ortalarında 5 milyar \$ olan zarar on yılda 11 milyar \$'a yükselmiş (Clemenço, 2005, p.15), Amerika'nın New Orleans eyaletini yerle bir eden Katrina kasırgasının yaşanması nedeniyle 50 milyar \$'ın üzerinde zarar tespit edilmiştir.

Çevre küresel kamu malı için yönetimi sağlamak, bölgesel ve ulusal düzeylerde bağlantıları güçlendirmek açısından, çevresel sorumlulukların paylaştırıldığı bir örgüt yığını vardır; Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP-United Nations Environment Programme), Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO-World Meteorological Organisation), Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO-International Maritime Organisation) gibi. Bu örgütler içinde iklim ile ilgili temel örgüt UNEP'dir. Ancak ortak küresel alanda, talep edilen temel görevleri üstlenecek tek bir örgüt olmamalıdır. Diğer bir önemli örgüt bio-çeşitliliği koruma görevini üstlenen Küresel Çevre Fonu (GEF-Global Environmental Facility)'dur. GEF, 2004 yılında bu amaçla ayırdığı 160 milyon \$ ile merkezi bir finansman mekanizması konumundadır (Clemenço, 2005, p.20).

Sağlık, uluslararası toplumda önemi itibariyle üzerinde evrensel bir uzlaşmanın bulunduğu küresel kamu malıdır. Bulaşıcı hastalıkların sınır tanımaması ülkeyi yoksullaştırır ve kalkınmanın karşısında çok büyük bir engel oluşturur. Örneğin HIV/AIDS, tüberküloz ve malaryadan kaynaklanan büyük kayıplar, temel bir kalkınma meselesidir.

DB bu olumsuzluklarla mücadelede kapsamlı rol üstlenmektedir. İlk olarak Banka, ülkelerin küresel aktiflik seviyelerine göre desteklediği program ve projeler sağlamaktadır. Dünyada her yıl üç milyon civarında çocuğun bağışıklık sistemlerindeki eksiklikler nedeniyle ölmesi, Banka'nın, Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Ortak Programı (UNAIDS-Joint United Nations Programme on HIV/AIDS) ve Aşı ve Bağışıklama İçin Küresel İşbirliği (GAVI-Global Alliance for Vaccines and Immunization) gibi temel anlaşmalar yapmasına yol açmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO-World Health Organisation), bulaşıcı hastalıkların kontrolü ile ilgili küresel kamu malı için lider rolü oynamaktadır. Aynı zamanda bağımsız bir enstitü olan WHO, bulaşıcı hastalıkların kontrol edilip-edilmediğinin izlenmesine hizmet etmektedir (Shakow, 2005, p.36).

Bilgi, tüketimde rekabetin olmadığı ve mahrum bırakmanın güç olduğu bir kamu malı niteliğindedir. Ancak bilgi için mülkiyet haklarının tanımlanabilir olması, bilginin özel bir mal olarak ele alınmasını mümkün kılmaktadır. Bir kez üretildikten sonra bir çok insan tarafından paylaşılabilen ve aynı anda herkesin erişebildiği bilginin sınırlar arasında yayılmasının engellenmemesi, herhangi bir ülkede yaşayan bir bireyin diğer ülkelerde geliştirilen bilimsel ve teknik gelişmelerden faydalanması, bilginin küresel kamu malı olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bilgi küresel kamu malınının yönetimi, çeşitli aktörler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Özel sektörde muhasebe, araştırma-geliştirme departmanları olduğu gibi kamu sektöründe patent büroları, kamu araştırma destek birimleri ve kamu istatistik kurumları mevcuttur. Uluslararası düzeyde bilgi yönetimi için Dünya Ticaret Örgütü (WTO-World Trade Organisation) bünyesindeki Ticaretle Bağlantılı Fikri Haklar Sözleşmesi (TRIPS-Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), Dünya Fikri Haklar Örgütü (WIPO-World Intellectual Property Organisation) gibi örgütler bulunmaktadır. Avrupa Patent Ofisi (EPO-Europe Patent Office), Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD-United Nations of Conference the Trade and Development), DB ve UNDP gibi örgütler de, gelişmekte olan ülkelere teknik destek sağlamaktadır (Yılmaz ve Susam, 2007).

Yönetişim, kararların birlikte alındığı bir yönetim tarzını ifade eden kurallar, süreçler, prosedürler ve davranışlar bütünüdür. Küreselleşmenin ulaştığı boyut ve yaşanan küresel finans krizleri uluslararası para piyasalarında yönetim ve gözetimin yeniden ele alınmasını zorunlu kılmakta, sadece sağlam para ve maliye politikaları oluşturmaları yetmemekte, bunun yanında çevre standartlarından normlara, çeşitli haklardan yasa ve düzenlemelere kadar bir çok konuda değişime gitmeleri gerekmektedir. Dolayısıyla yönetim başlığı altında yasalar, düzenlemeler, değerler-davranış normları ve diğer formel ve formel olmayan kurumların oluşturduğu çerçeve incelenmektedir (Yılmaz ve Susam, 2007).

DB'nin küresel kamu mallarını çekirdek ve tamamlayıcı aktivite şeklindeki sınıflandırması esas alındığında istikrarlı ve iyi yönetim, doğrudan fayda sağlayıcı ve küresel kamu mallarının tüketim kapasitesini artırmasından dolayı tamamlayıcı aktivitelerdir. Öte yandan başta Uluslararası Para Fonu (IMF-International Money Fund) ve DB raporları olmak üzere pek çok çalışmada siyasi ve ekonomik reformların kurumsallaştırılması ve iyi yönetimi geliştirmesi, yolsuzlukla mücadeleye katkı sağlamaktadır (Yılmaz ve Susam, 2007).

3. BARIŞ VE GÜVENLİK : KAMU MALI YA DA KÜRESEL KAMU MALI

Tüm iktisadi ekoller savunma hizmetinin bir tam kamu malı olduğu üzerinde fikir birliğine varmışlardır. Savunma, kamu mallarının temel iki özelliği olan tüketimden dışlanmanın mümkün olmaması ve tüketimde rekabetin olmaması özelliklerine sahiptir. Savunma bütçesine doğrudan katkı yapsın ya da yapmasın, ilave tüketicinin marjinal maliyeti sıfırdır ve hizmetin faydasından dışlanamaz. Ayrıca özel sektör savunma hizmetini sunmayı kârlı bulmaz, mal kamuca sunulur ve maliyeti vergilerle karşılanır.

Savunma teriminin, olumlu yan anlamları olmasına rağmen, bu olumlu ifadenin sonuçları ve özü dışında terimin savaş, silah, asker gibi daha somut ve gerçekçi kelimeleri içinde barındıran nahoş bir anlamı da vardır. Gerçekte savunmanın ulusal ve küresel olarak hem pozitif hem de negatif dışsallıkları bulunur (Mendez, 1999, p.384).

Savunmanın en önemli pozitif dışsallığı, barış ve güvenliğin sağlanmasında öneminin büyüklüğüdür. “Bir kamu malı olarak savunmanın negatif dışsallıkları, yerli ve yabancı askeri bölgelere bitişik bölgelerin sosyal dokusuna verdiği zarar, tehlike, güvensizlik hissi, hayal kırıklığı, müttefiklerin düşmanların veya anlaşmaya taraf olmayanların kızgınlığı, silahlanma yarışının ekonomik maliyeti, vergi ödeyenlere yükü, savunma harcamalarının alternatif maliyeti olarak sayılabilir” (Mendez, 1999, p.388).

Savunma kadar popüler olmasa da barış da kamu ekonomistleri tarafından bir kamu malı olarak kabul edilmektedir. Eğer bir ülke barış içindeyse, hiçbir yerleşik malın faydasının dışında bırakılmaz. Öte yandan küresel barış, ulusal düzeydeki adalet ya da asayiş gibi diğer kamu mallarına benzer faydalar sağlar. Günümüzde ülke sınırlarının yavaş yavaş silinmeye başladığı küreselleşme ortamında, nerede barış ve güvenlik sağlanmışsa, herkes bundan olumlu bir şekilde faydalanır, savaş ve/veya savaş tehdidi yoktur. Uluslararası seyahat ve ticaret engellenmez, insanlar korkusuz bir şekilde günlük hayatlarına devam ederler. Ayrıca Refah iktisatçıları barışı bir kamu malından daha önemli bir mal olarak saymakta ve piyasa mekanizmasının işleyişini sağlayıcı kurumu ve refah ekonomisinin birinci temel teoreminin esaslı unsuru olarak da görür (Mendez, 1999, p.388-389).

Norveçli barış araştırmacısı J. Galtung, savaşın yokluğunda ortaya çıkan etkileri “negatif” ve “pozitif” barış olarak ikiye ayırmaktadır. Negatif barışın daha çok savaş ve diğer temel itilafların yokluğu gibi dar bir anlamı vardır. Pozitif barış ise sadece savaşın ya da doğrudan şiddetin yokluğu olarak değil, aynı

zamanda yapısal şiddetin yokluğu olarak geniş anlamda tanımlanır. Barış bu haliyle baskı, zulüm aşırı derecede eşitsizlik gibi kavramlara tamamen zıttır (Moller, 2004, p.4).

Bu bakış açısıyla barış ile geniş anlamda “istikrar” ima edilmektedir. Ters durumda savaşın yokluğunda hemen hemen güçler dengesi tarafından temsil edilen, büyük ve derin istikrarsızlığın var olduğu varsayılabilir. Dünya tarihi, ne hegemonyanın ne de güçler dengesinin sürdürülebilir barışı garanti edemediğini göstermiştir (Mendez, 1999, p.392)².

4. BARIŞ VE GÜVENLİĞİN KÜRESEL SUNUMU

Kamu malları, tüketimde dışarıda bırakılmama ve rekabetin olmaması özellikleri nedeniyle bir sunum probleminin varlığı ile tanımlanır. Bu mallar piyasaya konu olmadıkları için fiyatlandırılmaz, talebi piyasa mekanizması esaslarına göre belirlenemez. Ayrıca üretilecek mal miktarı ve çeşiti ile ilgili siyasi karar mekanizması işler. Dolayısıyla kamu malları, piyasanın görünmez eli aracılığıyla kolaylıkla arz edilmez. İşte bu sayılan nedenler kamu malında olduğu gibi küresel kamu mallarının da eksik sunumunu ortaya çıkarır.

Küresel kamu mallarının varlığı beraberinde sunumlarının nasıl sağlanacağı konusunu da tartışmaya açmaktadır. Ayrıca örgütlerin neler olacağı ve bu nedenle kaynak dağılımında öncelikleri kimlerin belirleyeceği de önem taşımaktadır (Kaul et.al., 1999, p.16).

Küresel kamu mallarından faydalananlar grubu oldukça geniştir, hatta milyarlarca insanı kapsar. Bu insanlar, gelişmiş ve endüstriyel ülkeler ile yoksul ülkelerde olabildiği gibi, farklı ekosistemlerde yaşayan farklı kültürlerden gelen insanlar da olabilirler (Kaul et.al., 1999, p.14-15). Sonuçta bu derece geniş kitle barış ve güvenliğin sunumu konusunda birbiriyle doğrudan görüşüp anlaşmaya varamaz.

Küresel barış ve güvenlik, devletlerin ortak işbirliğine ihtiyaç duyan ve doğası gereği kolektif faaliyet gerektiren bir küresel kamu malıdır. Hiç bir ülkenin, tek başına savaş esnasında itilafı sonlandıracak veya saldırıları önleyecek gerekli ekipmanı, personel ve kaynağı elde etmeye gücü yetmez (Sagasti and Bezanson, 2001, p.113). Dolayısıyla küresel barış ve güvenlik bir çok ülkenin ortak çabasını gerektirdiği gibi, uluslararası düzeyde yönetim ve finansmana da ihtiyaç duymakta, en iyi şekilde uluslararası kamu sektörü aracılığıyla küresel ölçekte sunulabilmektedir. Çünkü kendi ulusal savunmalarını bireysel olarak başarabilen ülkeler, barış ve güvenlik uluslararası boyut kazandığında çeşitli ulus devletlerin birey ve firmaları bedava yolcu olarak davrandıklarından, bu zorluğu aşmada başarılı olamaz (Kaul et.al, 1999, p.404-405).

² Hegemonya, bir toplumda güç ilişkilerini analiz etmek için kullanılan bir kavramdır. Devlet ile sivil toplum ve sınıflar arasındaki ilişkileri karakterize eden, zorlama ve baskıdan çok, bir rızadır (Gramsci, A. (1997); Hapisten Defteri, Çev. Adnan Cemgil, Belge Yayınları, İstanbul'dan aktaran, Ulutürk ve Akyol, 2006, p.14). Güçler dengesi ise kısmen hükümetteki gruplar, kısmen de tutuklunun ikilemi (silahlanma yarışı gerçekte tutuklunun ikilemi çeşitlidir) ile karşılaşmak zorunda kalan halk grupları ve diğer gönüllü kolektif faaliyetler sorunu nedeniyle başarısızlığa uğrar (Mendez, 1999, p.392).

5. KÜRESEL BARIŞ VE GÜVENLİĞİN SUNUMUNDA ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

Ulus devletlerdeki söz konusu piyasa başarısızlıkları karşısında uluslararası örgütler arasında Birleşmiş Milletler (BM-United Nations), özellikle barış ve güvenliğin koruyucusu konumunda ve bu küresel kamu malının en önemli temin edicisi olarak ele alınabilir (Kaul et.al. 1999, p.404-405).

Temel fonksiyonu uluslararası barış ve güvenliği sağlama ve koruma olan BM'nin bu yöndeki aktiviteleri, Güvenlik Konseyi ile düzenlenmektedir. Örgüt, Güvenlik Konseyi'ndeki barış koruma³ faaliyetlerini organize etmektedir (Mendez, 1999, p.399). BM Barış Koruma operasyonları, 1940 yılında Birleşmiş Milletler Mütareke Gözlem Örgütü (UNTSO-United Nations Truce Supervision Organisation) ile başlamış, günümüze kadar gerek Barış Gücü gerekse Gözlem Gücü gibi çeşitli yardımlarla (bkz. Kaul et.al, 1999, p.204-210), 50 civarında çatışmada müdahil olmuştur. BM güçleri savaşı önermemekte ve sık sık ülkeleri silahsızlanmaya çağırmaktadır. Teoride kendini savunma faaliyeti mümkün iken, uygulamada iyiniyete dayalı olmayı önermektedir (Mendez, 1999, p.398).

Kuzey Atlantik İttifakı (NATO-National Association of Theatre Owners) da küresel barış ve güvenliğin sağlanmasında önemli görevler üstlenen bir uluslararası örgüttür. Soğuk savaş döneminde batı bloku ülkeleri için faaliyet gösteren NATO'nun güvenlik hizmetleri, anlaşmada yer alan ülkeler için klüp malı niteliğindedir.

NATO gibi bölgesel askeri paktların sunduğu bazı hizmetler üyelerle ve belli coğrafi alanla sınırlı olduğu için klüp malları kategorisinde değerlendirilebilir. Ancak yine de NATO gibi örgütlerin sunduğu hizmetler dünyada barışa katkı gibi dışlamanın mümkün olmadığı faydalar nedeniyle tam olarak bir klüp malı olarak değerlendirilmez (Demir, 2006, p.229). Ayrıca NATO ülkeleri birbirine saldıramazken NATO dışındaki ülkelere NATO üyesi kalarak savaş açabilirler (Demir, 2006, p.225).

6. KÜRESEL BARIŞ VE GÜVENLİĞİN MALİYETİ VE MALİYET PAYLAŞIMI

6.1. Savaşların Maliyeti

Küresel barış ve güvenliğe ilişkin maliyetleri hesaplamış çalışmalara değinmeden önce, savaşların yaratabileceği maliyetlere dikkat çekilmesi gerekecektir. Savaşların maliyeti hakkında bilgi edinmek pek çok nedenle önemlidir. İlk önemli neden, savaş halindeki ülkelerin katlandığı bir maliyetin olmasının yanında diğer dış aktörlere, örneğin komşu ülkelere veya çevredeki toplumlara saçılan maliyetlerin de olmasıdır. Diğerleri de bu maliyetler arasında bir karşılaştırma yapılmasının gerekliliğidir.

20. yüzyılda yaşanan zorlu savaşlar, yarısından fazlası sivil nüfus olmak üzere 100 milyon insanın ölümüne neden olmuştur. 1990'larda bu savaşların maliyetleri; mülteci maliyeti, doğrudan ekonomik ve fırsat maliyetleri, askeri maliyetler, istikrarsızlığın yarattığı maliyetler ve uluslararası barış operasyonlarının maliyetleri dikkate alınarak hesaplandığında, 358 milyar \$ gibi bir rakam ortaya çıkmıştır (Kaul et.al., 2003, p.177).

3 Barış koruma; iki taraf izlemeyi kabul ettiğinde, iki düşman güç arasında ateşkes sağlanması ve askeri personelin işi bırakmasını ifade etmektedir. Bu terim, BM patentli olmasa da ilk olarak 1956 yılında Musul bölgesinden 10 yıldan fazla bir süredir barışı koruyan ve geri çekilen İngiliz, Fransız ve İsrail güçleri tarafından Birleşmiş Milletler Acil Gücü operasyonları sırasında kullanılmaya başlanmıştır (Mendez, 1999, p.399).

Savaşların maliyeti üzerine ampirik çalışmalar, bir-iki temel çalışma dışında oldukça sınırlıdır. Ayrıca bu maliyetlerin ve özellikle bunların dışsal maliyetlerinin hesaplanması ve tanımlanması oldukça güçtür. Varolan çalışmaların maliyet tahminlerinin boyutları çok çeşitlidir. Örneğin bir çalışmaya göre Soğuk Savaş sonrası dönemde bir iç savaşın dışsal maliyeti, 4,5 ile 54 milyar \$ arasında değişmektedir (Sköns, 2004, p.169).

Aslında savaşların maliyetinin çıkarılabilmesinde, savaşa karışan ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Düşük gelirli ülkedeki iç savaşın itilaftaki ülkeye ve onun komşu ülkelere ortalama maliyetini hesaplayan bir başka çalışma, ortalama savaş süresini 7 ile 14 yıl olarak almış ve maliyet tahmininde de bu periyodu dikkate alarak GSMH'nin bir payı olarak hesaplamıştır. Esasen bu tutar da 64 milyar \$ olmaktadır (Sköns, 2004, p.169).

Uluslararası silahlı itilafların ya da genel deyimle savaşların maliyeti ise bir gelişmiş ülke savaşa karışıyorsa, genel olarak daha fazladır (Örneğin Amerika'nın önderliğinde Irak'taki savaşta olduğu gibi) (Sköns, 2004, p.169). Literatürdeki önemli bir eksiklik, düşük gelirli ülkelerde yaşanan iç savaş ile yüksek gelirli sanayileşmiş ülkelerin refahı arasında varolduğu düşünülen bir ilişki kurulabildiğinde, bir miktar giderilebilecektir.

6.2. Küresel Barış ve Güvenliğin Maliyet Paylaşımı

Barış ve güvenliğin sağlanması, küresel kamu malı olarak ülkeler arasında rekabet olmaması ve katkı sağlamayanların da dışlanmaması kriterlerini taşımakta ve pek çok ülke ve topluluğun da bu noktada bedava yolcu olması beklenmektedir. Bu ifadeyle gelişmiş ülkelerin barış korumanın aşırı derecede orantısız yükünü üstleneceklerini tahmin edebiliriz. Çünkü savaşın ve itilafın yokluğundan en çok onlar fayda sağlayacaklardır. Soğuk savaş esnasında barış koruma harcamalarının yük paylaşımında herhangi bir orantısızlık olduğu BM kayıtlarından görülebilmektedir. Ayrıca dünyada barış korumanın mali yükünü birkaç büyük ülkenin taşınması yönünde de bir eğilim oluşmaktadır (Shimizu ve Sandler, 2002, p.652). Barış korumanın yükü, Soğuk savaş sonrası dönemde daha çok ülkelerin GSMH'leri ile orantılı olarak gerçekleşmiştir. Bu da ABD, İngiltere, Fransa, Almanya gibi büyük ülkelerin barış korumanın yükünü giderek daha fazla üstlendiğini göstermektedir (Shimizu ve Sandler, 2002, p.666).

BM'nin Barış koruma görevlerine harcadığı tutar, 1980'lerin sonuyla beraber artmıştır. 1975-1980 arasındaki dönemde BM Barış Koruma harcamaları, yılda ortalama 164 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllık harcama 1981-1988 döneminde az bir artışla 210 milyon \$ olmuştur. 1989-1996 arasında ise BM önceki yıllardan daha fazla risk ve görev yüklendiğinden barış koruma harcamaları yıllık 1.751 milyon \$'a ulaşmıştır⁴. (Shimizu and Sandler, 2002, p.653).

Kuşkusuz BM Barış Koruma harcamaları, tüm dünyada bu alandaki harcamaların büyüklüğünün göstergesi değildir. NATO da küresel barış ve güvenliğin sağlanmasında önemli görevler üstlenen bir uluslararası örgüttür. Çünkü BM önderliğinde olmayan görevlerde NATO idaresinde önemli görevler

⁴ Dolayısıyla BM'nin 1980 yılındaki barış koruma görevlerine harcanan tutar 190 milyon \$ iken, 1994 yılında 3.500 milyon \$'a ulaşmıştır. Bu zaman zarfında 18 kat yükseldiği görülmektedir (Shimizu and Sandler, 2002, p. 651). BM barış koruma operasyonları 1948 yılından bu yana 63 adet olup, Temmuz 2009 itibarıyla geçerli operasyon sayısı 15'tir. 1948 yılından bu yana BM'nin barış koruma görevlerine harcadığı tutar 61 milyar \$ olarak ifade edilmektedir. 1 Temmuz 2009-30 Haziran 2010 periyodunda ise yaklaşık bütçenin 7.75 milyar \$ olması tahmin edilmektedir (BM, Background Note: 31 July 2009).

gerçekleştirilmiştir. 20 Aralık 1995’de Bosna’daki barış koruma operasyonundan bu yana, söz konusu görevlerde artış görülmüştür. Bu operasyonu izleyen NATO önderliğinde Aralık 1996’daki İstikrar Gücü’ne (Stabilization Force-SFOR) ilişkin görevler, Haziran 1999’da Kosova Gücü’ne (Kosova Force-KFOR) ait görevler ve diğerleri, planlanmış ve giderek yayılmıştır. NATO önderliğinde, Rwanda’da (Support Hope) veya Papua Yeni Gine’de Bougainville Barış İzleme Grubu gibi görevler de mevcuttur ve her yeni görev, yeni bir maliyet paylaşımını da gerektirmektedir (Shimizu ve Sandler, 2002, p.651-652).

7. KÜRESEL BARIŞ VE GÜVENLİĞİN FİNANSMAN YOLLARI

7.1. Küresel Barış ve Güvenliğin Finansmanında Uluslararası Örgüt Bütçeleri

BM, NATO, Avrupa Birliği ve diğer bölgesel örgütlerin çatısı altındaki barış operasyonları, kamu kaynakları ile finanse edilmektedir. Bu kurulu sistemin ortak bir özelliği, örgütlerin özel bir olanağının olmamasıdır. Sistem üye ülkelerin ulusal olanaklarına dayalı olarak işlemektedir. Ülkelerin ortak bütçeye yaptıkları ulusal ödemeler, öncelikle üye ülkelerin GSMH’leri esas alınarak belirlenmektedir (Sköns, 2005).

Finansmanda iki temel mekanizma göze çarpmaktadır. Birincisi, kurumun kendi organizasyon bütçesi, ikincisi, doğrudan ulusal kaynaklardan yapılan katkılardır. Bu doğrudan ulusal kaynaklarla yapılan katkılarının da biri fiziksel, diğeri mali kaynak olmak üzere iki tipi vardır. Ancak uluslararası örgütlerin barış operasyonlarını finansman şekli birbirinden farklıdır. BM barış operasyonları, öncelikle örgütün ortak bütçesinden finanse edilir. NATO operasyonlarının ise sadece küçük bir kısmı, NATO’nun ortak bütçesinden finanse edilir. (Sköns, 2005).

Barış Gücü operasyonları hariç BM etkinlikleri, personel ve altyapı giderlerini kapsayan bütçe, Antlaşma uyarınca üye ülkeler tarafından karşılanmaktadır. Birleşmiş Milletlerin düzenli bütçesi iki yıllık dönemler halinde Genel Kurul tarafından onaylanır. İlk olarak Genel Sekreter tarafından sunulan bütçe, hükümetlerince aday gösterilmiş ve Genel Kurul tarafından seçilmiş; fakat kişisel yetkilerine dayanarak hizmet veren 16 üyeden oluşan İdari İşler ve Bütçe Danışma Komitesi tarafından incelenir. Bütçenin programlarla ilgili yönleri, Genel Kurulca seçilen ve hükümetlerinin görüşlerini temsil eden 34 uzmandan oluşan Program ve Koordinasyon Komitesi’nce incelenir. BM bütçesi, son yıllarda reel olarak küçülmektedir. 2007 yılı sonunda kabul edilen iki yıllık 4,17 milyar \$’lık bütçeye, BM barış gücünün faaliyetleri ile gelişme ve çatışmaları önleme alanlarında görev yapacak yeni elemanların alınması için kullanılmak üzere yaklaşık 700 milyon \$ eklenmiştir. BM Genel Kurulu, 2008-2009 bütçesini bu şekilde yaklaşık olarak 4,86 milyar \$’a çıkarmıştır (Altınok, 2008 ve Tablo 1). Bu miktar, bir yıl içinde dünya genelinde silaha harcanan miktarın %0.5’inden azdır.

Tablo 1. Yıllar İtibariyle BM Bütçesi (Milyar \$)

2004-2005	3.16
2006-2007	3.79
2008-2009	4.17
2008-2009*	4.86

* revize edilmiş hali

Kaynak : BM Enformasyon Merkezi, 2009.

BM'ye üye ülkelerin katkı payları, üye ülkelerin ödeme gücü ile orantılıdır. Ödeme gücünün belirlenmesi için üye ülkenin GSMH'leri esas alınır ve katkı payı bütçenin yüzdesi olarak belirlenir. 2005 yılında 47 üyeden alınan paylar ülke başına en düşük olarak 14,360 \$ tahakkuk etmiş, en yüksek katkı payı da %22 ile ABD için 362,7 milyon \$ olarak belirlenmiştir. ABD'yi %19.5 katkı payı ve 279,6 milyon \$ ile Japonya, %8.7 katkı payı ve 124,4 milyon \$ ile Almanya, %6'lık katkı payları ve ortalama 86 milyon \$ ile İngiltere ile Fransa izlemektedir. Buna göre ülkelerin gelişmişlik seviyelerine bağlı olarak BM bütçesine katkıları artış gösterir (BM Enformasyon Merkezi, 2009).

NATO bütçesi ise askeri bütçe, sivil bütçe ve NATO Güvenlik Yatırım Programı (NSIP-NATO Security Investment Programme) bütçesi olarak üçe ayrılır. Askeri bütçe, başlıca üye ülkelerin savunma bakanlıkları tarafından finanse edilir, NATO'nun yatırım ve operasyon (askeri karargâh kurma ve personel planlaması gibi) maliyetlerini kapsar. Sivil bütçe, temelde üye ülkelerin dışişleri bakanlıklarının ayırdıkları ödeneklerle finanse edilir ve bu bütçe de, öncelikle Brüksel'de NATO karargâhındaki uluslararası personelin maliyetini kapsar. Son olarak NSIP bütçesi, NATO'ya üye ülkelerin güvenlik altyapılarının geliştirilmesi için finansman sağlar (Sköns, 2005, p.12).

NATO'nun askeri olanaklarının önemli bir kısmı, belli bir ilkeye göre finanse edilir. Üye ülkeler bu fonlara, oybirliğine dayalı olarak "maliyet paylaşımı formülü"ne göre katılırlar. Maliyet paylaşımı formülü, üye ülkelerin GSMH'leri ile çok sıkı ilişkide değildir. Bununla beraber söz konusu formül kısmen politik pazarlık sürecinin bir sonucudur. NSIP bütçesine katkı bakımından bu maliyet paylaşımı formülü, her ülkenin ödeme gücüne göre, NSIP projelerinin gerçekleştirilmesinden aldığı potansiyel ekonomik faydalara göre belirlenir (Sköns, 2005, p.12).

Avrupa Birliği, uluslararası düzeyde barış ve güvenliği desteklemeye Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (ESDP-European Security and Defence Policy) çerçevesinde devam etmektedir. 1999 yılında kurulan ve birliğin bir parçası olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (CFSP-Common Foreign and Security Policy)'nin bir parçası olan ESDP'nin barışı destekleme olanağı, üç şekildedir (Sköns, 2005, p.13). Bunlar, barışı koruyan güçlerin sağlanmasından oluşan "askeri kriz yönetimi", politika yapma, hukuksal düzenleme, sivil yönetimi ve sivilleri korumadan oluşan "sivil kriz yönetimi", uzun dönemli yapısal istikrarı sağlamak için tüm birlik faaliyetlerinde tutarlılığın ve etkinliğin ilerletilmesi ve ilgili bölgelerde arzulanan politik çevrenin kurulması amacıyla taşıyan "itilafı önleme yönetimi".

CFSP'nin güçlendirilmesi ve Birliğin ekonomik gücüyle desteklenmiş olan ortak dış politika girişimlerinin ötesine geçilebilmesi için, askeri güç desteğinin gerekliliği kabul edilmektedir. Böylece, kuruluşundan itibaren güvenlik ve savunma konularını kendi bünyesinde değil, NATO bağlamında değerlendirmiş olan ve geçmişte hep sivil bir güç olarak tanımlanan Avrupa Birliği, artık askeri meselelerde önem kazanmakta ve bu tanımlı da yavaş yavaş değişmektedir⁵ (Çayhan, 2002, s.47).

5 Avrupa Birliği'nin dış politika ve güvenlik alanında daha fazla sorumluluk yüklenmesini desteklemekle birlikte, NATO üyeleri, İttifakın üyeler arasındaki temel danışma forumu olduğunu hatırlatarak ve Amerika'nın Avrupa'daki askeri varlığının sürdürülmesinin önemine dikkati çekerek, Avrupa güvenliğinde NATO'nun üstünlüğünün sürdürüleceğinin açık işaretlerini vermişlerdir. Avrupa güvenliği açısından NATO'nun önemi, AB üyeleri tarafından 1997'de imzalanan Amsterdam Anlaşması'nda da vurgulanmıştır (Çayhan, 2002, s.48). Ancak 1998 yılındaki gelişmelerden biri olarak Britanya hükümetinin, Avrupa'nın savunma yeteneklerini geliştirebilmesinin, Avrupa Birliği çerçevesinde mümkün olacağı yönündeki yeni yaklaşımı doğrultusunda Fransa'nın desteğini alması, güvenlik açısından yaşanacak dönüşümün itici gücü haline gelmiş, Avrupa'nın savunma yetenekleri ön plana çıkarılmıştır. Bir yandan NATO'ya bağlılığın sürdürüleceği belirtilirken, diğer yandan Avrupalıların, AB'nin kurumsal yapısı dahilinde hareket edeceğinin de altı çizilmiştir. Bunun için Birliğin, askeri bir güçle desteklenen bir özerk hareket kapasitesi olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. İşte söz konusu askeri güç, Avrupalıların NATO'nun Avrupa ayağı çerçevesindeki güçlerinden seçilebileceği gibi, NATO dışında da oluşturulabilecektir (Çayhan, 2002, s.51).

Avrupa Birliği'nde askeri operasyonların finansmanı⁶ üye ülkelerin harcamalara GSMH'leriyle orantılı olarak katılmaları sağlanır. Avrupa Birliği askeri operasyonu ile ilgili oluşan maliyetler, düzenli olarak Avrupa Birliği bütçesinden finanse edilmez; maliyetler, GSMH'lerine göre katılan ülkeler arasında dağıtılır. Operasyona katılmayan ülkeler, finansmana katkıda bulunmazlar. Öte yandan Avrupa Birliği barış operasyonlarına gönderilen personelin masrafını, BM'den farklı olarak ortak maliyetlerin dışında finanse eder. AB görevlerine giden personelin maaşı, ödeme seviyesine karar veren ülkelere yapılan ödemelerden sağlanır. BM içinde ise bu sistemin yerine, finansmanın çoğunu sağlayan daha zengin ülkeler ile personelin çoğunu sağlayan daha yoksul ülkeler arasında bir gerilim vardır. Ortaya çıkan çarpıcı sonuç, katkıların çoğunu ödeyen yüksek gelirli ülkelere, düşük gelirli ve personelin çoğunu sağlayan ülkelere doğru bir transferin gerçekleşmesidir (Sköns, 2005, p.18-21).

7.2. Küresel Barış ve Güvenliğin Finansmanında Uluslararası Vergileme

Kamu mallarının finansmanı ulusal düzeyde ele alındığında, ilgili devletin vatandaşlarından topladığı vergilerle finansmanı gerçekleştirilebilir. Böyle bir yöntem, küresel kamu malları karşılığı söz konusu vergi tahsilatını gerçekleştirecek bir "dünya devleti" ve vergileri ödeyecek "dünya vatandaşlığı" bulunmaması nedeniyle işlemeyecek gibi görünmektedir.

Küresel kamu mallarının finansmanı doğrultusunda uluslararası örgütlere ilave gelir kaynaklarının bulunması gerektiği görüşü, literatürde sıkça tartışılmaktadır. Bu bağlamda küresel kamu mallarının finansmanı için alternatif bir yöntem olarak, tüm tartışma ve zorluklarla beraber, uluslararası vergilemeye gidilebileceği üzerinde uzlaşılmıştır. Günümüze dek tartışılmaya devam eden uluslararası vergileme ilk olarak 19. yüzyılda J. Lorimer (1994) tarafından ileri sürülmüştür.

Uluslararası ticaretin vergilendirilmesi, uzun yıllardır ileri sürülen küresel kamu mallarının finansmanına yönelik uluslararası vergi önerilerinden biridir. 1980 yılında Brandt Komisyonu'nca ileri sürülen, 1997 yılında William Evan tarafından tekrar gündeme gelen bu öneri, ülkeler arasındaki ticari faaliyet hacmini zedelemeyecek düzeyde düşük oranlı bir vergi önerisidir. Uluslararası ticaretin vergilendirilmesi ile ilgili ikinci öneri, UNDP'nin 1994 tarihli İnsani Kalkınma Raporu'nda öngörülen, uluslararası silah ticaretinin vergilendirilmesidir.

Finansal hareketler ve uluslararası ticaret üzerinden vergi alınması, barış ve güvenliğin dışındaki diğer küresel kamu malları için de önerilmiştir. 2003 yılında Brezilya ve Fransa hükümetleri, savaş ve yoksulluk için özel bir fona para bulmak amacıyla, silah ticareti ve finansal işlemler üzerine uluslararası vergiler konması fikrini ileri sürmüştür. İngiliz hükümeti de, sermaye piyasaları aracılığıyla ilave fonları yükseltmeyi önermiştir. Prensip olarak aynı finansman mekanizması, küresel kamu malı olarak barış ve güvenlik için gözönüne alındığında, özellikle silah ticareti üzerindeki bir vergi, bu satışı sonlandırmak için mantıklı görünmektedir. Ancak bu vergi, silah satışlarına ilişkin karborsa oluşması riskini kuvvetlendirebilir (Sköns, 2005).

Küresel kamusal zarar olan silah ticaretinin vergilendirilmesinden hem gelir elde edilmesi hem silah ticareti hacminin daralması ile ortaya çıkan kamusal zararların azaltılması ve hem de küresel kamu malı olarak barış ve güvenliğe aktarılan kısımdan yapılacak tasarrufla, diğer küresel kamu mallarına aktarılabilecek meblağın artması amaçları güdülür.

⁶ Amsterdam anlaşmasının 28. maddesi gereğince, AB Konseyi oybirliği ile başka bir anlaşmaya varmadıkça.

Bir küresel kamu malı olarak bariş ve güvenliği finanse etmek için, askeri harcamalar üzerine bir vergi de düşünölmüştür. Örneğin 2003 yılında küresel askeri harcama miktarının 956 milyar \$ olarak gerçekteştiği hesaplanmıştır. Söz konusu verginin tahsili, sadece zengin ölkelerden gerçekteştirilse bile sistemin çalışacağı düşünölmüştür. Böylelikle vergi tahsilatının %75'ini 32 yüksek gelirli ölkeler karşılayacak ve kamuoyunun dikkati gelişmiş ölkelerdeki silahlanma karşıtlığına da çekilmiş olacaktır (Sköns, 2005).

Ayrıca bu küresel kamu malı, sivil toplum örgütleri (NGO-Non-Governmental Organisation) ve özel fonlarla da finanse edilir. Özellikle bu fonlar ilgili ölkelerin tampon bölgesinde güvenlik problemi yaşanması sonucu komşulara savaşın dışsal maliyetlerinin hızla yayılabilir olması gibi nedenlerle, artma potansiyeline sahiptir. Bununla beraber bu fon kaynağının temel zayıflığı, bariş ve güvenlikle ilgili aktiviteler sürerken, bu kaynağın sürdürülebilme garantisinin olmamasıdır (Sköns, 2005).

7.3. Küresel Bariş ve Güvenliğin Finansmanında Kalkınma Yardımları

7.3.1. Küresel Kamu Mallarının Finansmanında Resmi Kalkınma Yardımları (ODA)

Küresel kamu malları ölkeler sınırlarını aşan ve önemli dışsallıkları olan mal ve hizmetlerdir. Söz konusu dışsallıklar DB'nin amaçları çerçevesinde kalkınma ve yoksulluğun azaltılması için önem arz etmektedir. Tanık olduğumuz güvenlik problemleri ve savaşlar, dünyadaki yoksulluğu artıran önemli bir faktördür. Yoksullukla mücadele çabaları ise, ölkelerin içinde bulunduğu şiddet ve savaş nedeniyle sekteye uğramaktadır. Dolayısıyla küresel kamu mallarının faydalı olabilmesi için veya küresel kamusal zararların ortadan kaldırılabilmesi için gelişmekte olan ölkelerin temel kalkınma sorunlarını çözmeleri gerekmektedir.

Sınırötesi dışsallıklar (hatta ölkeler içinde yayılan dışsallıklar) piyasaların düzgün bir şekilde işleyişini bozmakta ve gelişmekte olan ölkelerin kalkınma ve büyümesini engellemektedir (Kirmanoğlu v.d. 2006, s.177). Örneğin Sahra altı Afrika için bir yoksullukla mücadele programı, yerel nüfusun ihtiyaçlarını karşıladığından, bir küresel kamu malı olacaktır. Bu program, potansiyel çevre tahribine yönelik uluslararası sonuçların azaltılmasına, küresel sağlık koşullarının iyileşmesine, uluslararası bariş ve savaşı önlemeye de katkı yapacaktır (Kaul et.al., 1999, p.12).

Gelişmekte olan ölkelere yapılan dış yardımlar, önemli ölçüde küresel faydayı da yan ürün olarak sağlamaktadır (Anand, 2002, p.8). Küresel kamu malları ile ilgili çekirdek ve tamamlayıcı aktiviteler arasındaki ayrım açısından konuya baktığımızda, savunma harcamalarının bariş korumaya yönlendirilmesi, uluslararası terörizmin önlenmesine yönelik çabalar, uluslararası barişin sağlanması yolunda tamamlayıcı aktivite olarak kabul edilir. Ayrıca dış yardım şeklinde yoksulluğun azaltılması halinde de yardımcı yapan ölkeler hatta bütün dünya için, uluslararası güvenlik anlamında faydaların ortaya çıkması sağlanabilir. Dolayısıyla yoksulluğun azaltılması, uluslararası barişin faydalarından daha iyi yararlanmayı sağlamasından dolayı bir tamamlayıcı aktivite olarak görülebilir.

Gerek DB, gerekse BM bünyesinde yayınlanmış olan birçok çalışma raporu ve makalede kalkınma ile küresel kamu malları arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu ve birbirlerini desteklediği vurgulanmakta, ölkelerin kalkınma konusunda yaşadığı bir çok problemin küresel kamu malları ile ilişkili olduğu ortaya çıkarılmakta ve bu sorunların giderilmesi konusunda küresel düzeyde kolektif eylemler teşvik edilmektedir (Kirmanoğlu v.d., 2006, s.177).

Küresel düzeydeki eylemlerden biri, Kalkınma Yardımı Komitesi (DAC-Development Assistance Committee) üyesi ülkelerden⁷ ve bazı uluslararası örgütlerden sağlanan kaynaklarla kalkınma finansmanına yönelik Resmi Kalkınma Yardımı (ODA-Official Development Assistance)'dır. Resmi Kalkınma Yardımlarının bir kısmı ulusal kamu mallarına aktarılmak üzere kalkınma amaçlı olarak kullanılırken, bir kısmı ise küresel kamu mallarının finansmanı için kullanılmaktadır. Böylelikle yardım veren (donör) ülkeler, aktardıkları fonlarla küresel kamu mallarının sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (BM, 2001, p.9).

DAC ülkeleri tarafından yapılan Resmi Kalkınma Yardımları, kendi içinde üç gruba ayrılmaktadır: Birinci grupta yer alan yardımlar asıl olarak teknik, idari ve gıda yardımı türündedir. DAC ülkelerinden yapılan toplam yardımların en önemli kısmı bu gruba girmektedir. Aktarılan bu yardımların bir kısmı küresel kamu mallarının finansmanında kullanılmaktadır. İkinci grup borç verme olarak gözükmekte, ancak son yıllarda önemli bir kalem oluşturmamaktadır. Üçüncü grupta yer alan yardımlar ise bazı uluslararası örgütlere⁸ gitmektedir. Bu grupları da özellikle DB, BM ve Bölgesel Kalkınma Bankaları (RDB-Regional Development Banks) olarak ayırmak mümkündür. Bunların bir kısmı da yine küresel kamu mallarının finansmanında kullanılmaktadır (Kirmanoğlu v.d., 2006, s.179).

Günümüzde küresel kamu mallarının sunumunda uluslararası örgütler (teorik düzeyde) önemli bir aktör olarak ortaya çıkmakla birlikte, temel küresel kamu mallarının resmi yardım şeklindeki finansman kaynaklarını incelediğimiz zaman, ülkeler ön plana çıkmaktadır. Kirmanoğlu v.d.'nin çalışmalarında 2000-2004 yılları arasında DAC ülkelerinin kalkınma amaçlı yardımlarının, uluslararası örgütlerin yardımlarından daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Ancak uluslararası örgütlerin yardım artış oranları, ülkelerin yardım artış oranlarından biraz daha yüksek gözükmektedir. 2000 ve 2004 yılları arasında gelişmekte olan ülkelere resmi kalkınma yardımı yapan ülkelerin ve uluslararası kuruluşların sağladıkları finansmanın yaklaşık 22,8 milyar \$'lık kısmı, küresel kamu malları için kullanılmıştır. Yıllar itibariyle küresel kamu mallarına ayrılan resmi kalkınma yardımları önemli ölçüde artış kaydetmiş olmasına rağmen ülkelerin küresel kamu mallarının finansmanına yönelik kaynak aktarımları, toplam kalkınma yardımları içinde son derece sınırlı kalmış, bu oran, söz konusu yıllar arasında DAC ülkeleri için yaklaşık %6 ve uluslararası örgütler için %5.5 olarak gerçekleşmiştir (Kirmanoğlu v.d., 2006, s.181-186). Küresel kamu malları için yapılan bu katkılar gelişmekte olan ülkelerin gelir gruplarına, buldukları bölgelerin özelliklerine göre dağıtılmaktadır.

Grafik 1 ve Grafik 2, DAC ülkeleri ve uluslararası örgütlerce yapılan Resmi Kalkınma Yardımlarının dünyada hangi bölgelere (kıt'alara) ve gelir gruplarına dağıldığını göstermektedir. Grafik 1'den Resmi Kalkınma Yardımlarının en önemli kısmının Afrika ve Asya ülkelerine aktarıldığı görülmektedir.

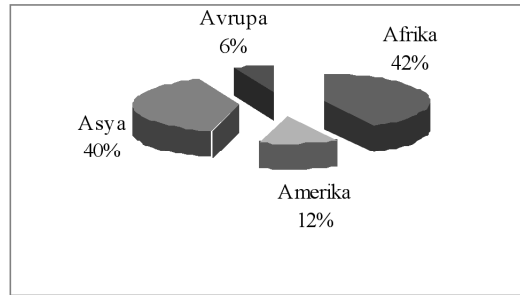
7 Avustralya, Avusturya, Belçika, Kanada, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Portekiz, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri.

8 Dünya Bankası Grubu (WB): IDA (International Development Association), IBRD (International Bank for Reconstruction and Development).

- Bölgesel Kalkınma Bankaları (RDB): AfDB (African Development Bank), AsDF (African Development Fund), AsDB (Asian Development Bank), IDB (Inter-American Development Bank), IDB Sp.Fun (Inter-American Development Bank, Special Operation Fund).

- Birleşmiş Milletler Grubu (BM): UNDP (United Nations Development Programme), UNICEF (United Nations Children's Fund), UNFPA (United Nations Population Fund), UNAIDS (United Nations Programme on HIV/AIDS).

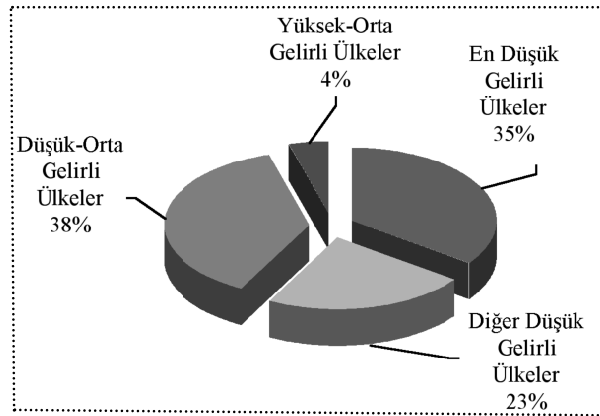
- Diğer : IFAD (International Fund for Agricultural Development), EC (European Commission).

Grafik 1. 1998-2008 Yılları Toplam Resmi Kalkınma Yardımlarının Bölgelere Göre Dağılımı

Kaynak : OECD, CRS/DAC.

Söz konusu kıt'alarda daha çok en düşük gelirli ve düşük-orta gelirli ülkelerin bulunduğu göz önüne alındığında, resmi kalkınma yardımlarının yoğunlaştığı ülkelerin en düşük gelirli ülkeler ile düşük-orta gelirli ülkeler olduğu gözlenmektedir (Grafik 2).

Grafik 2. 1998-2008 Yılları Toplam Resmi Kalkınma Yardımlarının Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak : OECD, CRS/DAC.

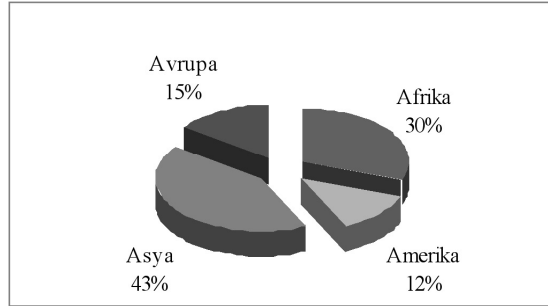
7.3.2. Küresel Barış ve Güvenliğin ODA Aracılığıyla Finansmanı

Küresel kamu malı olarak barış ve güvenliğin finansmanı için, DAC ülkeleri ve uluslararası örgütlerce aktarılan yardım miktarlarının araştırıldığı çalışmanın bu kısmında, öncelikle küresel barış ve güvenlikle ilgili harcama kalemleri te Velde, Morrissey ve Hewitt'in yaptıkları sınıflandırma esas alınarak tespit edilmiş (te Velde, Morrissey and Hewitt, 2002, p.153-154), daha sonra veri setini temin eden CRS/DAC yardım faaliyetleri veritabanı esas alınarak güncellenmiştir⁹.

9 Verilerin elde edildiği ve hesaplandığı veri tabanı olan CRS/DAC (Creditor Reporting System / Development Assistance Committee) Yardım Faaliyetleri Veritabanı, tüm DAC ülkeleri ve uluslararası örgütlerin yaptıkları yardımların hangi amaca ya da küresel kamu malına hizmet edecek şekilde aktarıldığını, karşılaştırılabilir bir şekilde analiz etmemizi sağlayan, kullanışlı bir veri seti sunmaktadır.

Dolayısıyla küresel barış ve güvenliğe ilişkin elde edilen veriler, CRS/DAC veritabanı kullanılarak, söz konusu sınıflandırmaya göre ilgili kodlar çerçevesinde hesaplanmıştır. Buna göre küresel barış ve güvenlik, 152 genel kodu ile veritabanında yer almakta, buna bağlı alt kodlar, bir diğer deyişle amaç kodlar (purpose codes) ise 15210-güvenlik sistemi yönetimi ve reformu, 15220-sivil barışı sağlama, savaşı engelleme ve kararlılığı sağlama, 15230-savaş sonrası yeniden yapılanma, 15240-yeniden entegrasyon, 15250-kara mayınlarını temizleme, 15261-çocuk askerleri önleme ve seferberliği bitirme, 16063-narkotik kontrolü olarak belirlenmektedir.

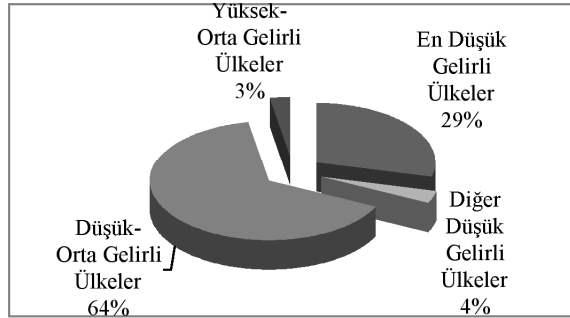

Grafik 3. 1998-2008 Yılları Küresel Barış ve Güvenlik Malına Yönelik Resmi Kalkınma Yardımlarının Bölgelere Göre Dağılımı

Kaynak : OECD, CRS/DAC.

Küresel barış ve güvenliğe 1998-2007 yılları arasında DAC ülkeleri ve uluslararası örgütlerce aktarılan resmi kalkınma yardımlarının bölgelere göre dağılımı, Grafik 3'den görülebilir. Buna göre en önemli pay Asya ve Afrika kıt'alarına aktarılmaktadır. Ancak 2000 sonrası Amerika kıt'asına 16063 kodlu Narkotik Denetimi kalemine yapılan yardım aktarımlarındaki artış, bu kıtanın toplamdaki payının son yıllarda büyümesine neden olmaktadır.

Son olarak küresel barış ve güvenliğe 1998-2007 yıllarında aktarılan resmi kalkınma yardımlarının bölgelere göre dağılımına baktığımızda, yardımların dörtte üçlük kısmının düşük-orta gelirli ülkelere aktarıldığı görülmektedir (Grafik 4). Küresel kamu mallarının resmi kalkınma yardımları ile finansmanında gelir gruplarına göre dağılıma benzer sonuç, küresel barış ve güvenlik malının bu yardımlar kanalıyla finansmanında da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla bölgelere göre dağılımla paralel olarak söz konusu kıt'alarda daha çok en düşük gelirli ve düşük-orta gelirli ülkelerin bulunduğu göz önüne alındığında, küresel barış ve güvenliğin finansmanında Resmi Kalkınma Yardımlarının yoğunlaştığı ülkeler, en düşük gelirli ülkeler ile düşük-orta gelirli ülkeler olmaktadır.

Grafik 4. 1998-2008 Yılları Küresel Barış ve Güvenlik Malına Yönelik Resmi Kalkınma Yardımlarının Gelir Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak : OECD, CRS/DAC.

8. SONUÇ

Küreselleşen yeni dünyada, sınırların ortadan kalkmaya başlamasının önemli sonuçları kendini göstermekte ve günümüzde küresel kamu malları olarak bilinen, ulusal sınırları aşan faaliyetlerde bir artış yaşanmaktadır. Bu faaliyetlerdeki artış, dünyadaki pek çok ülkeyi de risk altına sokmakta, terörizm, hastalık, mülteci ya da silahlanma gibi sayıları gün geçtikçe artan sorunları beraberinde getirmektedir.

Gerek Dünya Bankası Kalkınma Komitesi (WBDC-World Bank Development Committee) gerekse BM, küresel kamu malları konusunda önemli çalışmalar yapan ve kararlar alan birimlerdir. 2001 tarihli WBDC Raporu, yoksulluğun azaltılmasına yönelik beş küresel kamu malı tanımlamış ve bazı küresel kamu malları arasında öncelikler belirlemiştir; bulaşıcı hastalıklar, ortak çevre, kalkınma bilişimi ve bilgi, ticari ve ekonomik entegrasyon ve uluslararası finansal yapı (WBDC, 2001). Öte yandan BM de Aralık 2004 tarihli “Tehditler, Engeller ve Değişim” üzerine düzenlediği üst düzey panele ait Raporda, 6 grup tehdidin olduğu ve bu tehditlerin şu an ve önümüzdeki otuz yıl boyunca dünya çapında önem arz edeceğini, yoksulluğun önlenmesi amacının ötesinde sonuçları olacağını belirtmiştir; ülkelerarası savaşlar, ülke içi şiddet, fakirlik, bulaşıcı hastalıklar, çevresel bozulma, nükleer, radyolojik, kimyasal ve biyolojik silahlar, terörizm ve ülkelerarası organize suçlar.

Küresel kamu malları, tüm dünya nüfusunun yararlandığı ve faydasının ülkeler, insanlar ve nesiller çerçevesinde evrensel olduğu mallardır. Bir küresel kamu malı olarak barış ve güvenlikten yoksunluk ise savaşlara, kıtlıklara, salgın hastalıklara, katliamlara ve yoğun mülteci akımlarına neden olur. Birçok kamu malı ve pozitif dışsallıkları olan mallar gibi küresel barış ve güvenliğin korunması ve gelecek nesillerin daha barışçıl ve huzurlu bir dünyada yaşamı için bu küresel kamu malının etkin bir şekilde yönetimi gerekmektedir. Tüm küresel mallarda olduğu gibi küresel barış ve güvenlikte de bir sunum, yönetim ve finansmanı sorunu söz konusudur. Küresel barış ve güvenlik için özellikle negatif dışsallıkların önlenmesi konusunda önemli parasal kaynakların ayrılması gerekmektedir. Tek bir ülkenin ya da birkaç ülkenin bir arada bu parasal kaynağı bulma konusunda başarılı olmaları mümkün görünmemektedir. Finansman mekanizmaları olarak sunumu sağlayan uluslararası örgütlerin bütçeleri, silah ticareti ya da askeri harcamalar üzerinden alınan vergiler ile Resmi Kalkınma Yardımları olarak sayılabilir.

Küresel barış ve güvenlikle ilgili küresel düzeydeki eylemlerden biri, DAC üyesi ülkelerden ve bazı uluslararası örgütlerden sağlanan kaynaklarla kalkınma finansmanına yönelik Resmi Kalkınma Yardımlarıdır. Bu yardımların bir kısmı ulusal kamu mallarına aktarılmak üzere kalkınma amaçlı olarak kullanılırken, bir kısmı ise küresel kamu mallarının finansmanı için kullanılmaktadır. Böylelikle yardım veren ülkeler, aktardıkları fonlarla küresel kamu mallarının sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Kirmanoğlu v.d.'nin çalışmasına göre 2000 ve 2004 yılları arasında gelişmekte olan ülkelere resmi kalkınma yardımı yapan ülkelerin ve uluslararası örgütlerin sağladıkları finansmanın yaklaşık 22,8 milyar \$'lık kısmı, küresel kamu malları için kullanılmıştır. Yıllar itibariyle küresel kamu mallarına ayrılan resmi kalkınma yardımları önemli ölçüde artmasına rağmen ülkelerin küresel kamu mallarının finansmanına yönelik kaynak aktarımları, toplam kalkınma yardımları içinde son derece sınırlı kalmıştır.

Küresel kamu malları için yapılan bu katkılar gelişmekte olan ülkelerin gelir gruplarına, buldukları bölgelerin özelliklerine göre dağıtılmaktadır. Örneğin Resmi Kalkınma Yardımlarının en önemli kısmı, Afrika ve Asya kıt'alarına ve buradaki düşük ve orta gelir grubundaki ülkelere aktarılmaktadır. Küresel kamu malı olarak barış ve güvenliğin finansmanı için 1998-2008 yılları arasında DAC ülkeleri ve uluslararası örgütlerce aktarılan resmi kalkınma yardımlarının bölgelere göre dağılımında en önemli pay da Afrika ve Asya kıt'alarına aktarılmaktadır. Ancak 2000 sonrası Amerika kıt'asına 16063 kodlu Narkotik Denetimi kalemine yapılan yardım aktarımlarındaki artış, bu kıtanın toplamdaki payının son yıllarda büyümesine neden olmaktadır. Ayrıca küresel barış ve güvenliğe 1998-2008 yıllarında aktarılan resmi kalkınma yardımlarının bölgelere göre dağılımına baktığımızda, yardımların dörtte üçlük kısmının düşük-orta gelirli ülkelere aktarıldığı görülmektedir. Küresel kamu mallarının resmi kalkınma yardımları ile finansmanında gelir gruplarına ve bölgelere göre dağılıma benzer sonuç, küresel barış ve güvenlik malının bu yardımlar kanalıyla finansmanında da karşımıza çıkmaktadır.

Küresel barış ve güvenliğin faydalı olabilmesi ya da kamusal zararlarının ortadan kaldırılması için ülkelerin temel kalkınma sorunlarını çözmesi, örneğin eğitim, sağlık, beslenme gibi temel sorunlarını aşması gerekir. Bu çerçevede kalkınma yardımlarının küresel barış ve güvenlik gibi tüm küresel kamu mallarından daha fazla faydalanılmasında ve küresel kamusal zararların ortadan kaldırılmasında rolü büyüktür.

KAYNAKÇA

- Altınok, B. (2008).** BM'nin 2008-2009 Bütçesi 700 Milyon \$ Arttı. *ABVİZYON*. 29 Aralık 2008.
- Anand, P.B. (2002).** *Financing the Provision of Global Public Goods*, Discussion Paper No: 2002/10, UNU-WIDER.
- Clemenço, R. (2004).** *Resource Needs and Availability for Protecting Global Environmental Public Goods*. Prepared for International Task Force on Global Public Goods. 15 February 2005.
- Clemenço, R. (2005).** *Costs of Benefits of Environmental Public Goods Provisio.*, Prepared for International Task Force on Global Public Goods. 5 April 2005.
- Çayhan, B.E. (2002).** Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye. *Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi* (3). ss. 42-55.
- Demir, İ. (2006).** Küresel ve Bölgesel Savunma Hizmetlerinin Politik Ekonomisi. 21. *Türkiye Maliye Sempozyumu, Kamu Maliyesinde Güncel Gelişmeler*. Çanakkale Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü Yayın No: 1. ss. 225-238.
- Ferroni, M., A. Mody (2002) (Eds.).** *International Public Goods: Incentives, Measurement and Financing*. Washington D.C. Kluwer Academic Publishers and World Bank.
- Kanbur R., Sandler T. and Morrison K. (1999).** *The Future of Development Assistance: Common Pools and International Goods*, Policy Essay. No: 25. Washington D.C. Overseas Development Council.
- Kaul, I. Grunberg I. and Stern A. (Eds) (1999).** *Global Public Goods: International Cooperation in the 21 st Century*. New York. 1999.
- Kaul, I., Grunberg I. and Stern A. (1999).** *Defining Global Public Goods*. içinde ed. By. Kaul, I., Grunberg I. and Stern A. *Global Public Goods: International Cooperation in the 21 st Century*, New York. 1999.
- Kaul, I., Conceicao, P., le Goulven, K. and Mendoza, R.U. (Eds) (2003).** *Providing Global Public Goods*. New York : Oxford University Press.
- Kirmanoglu, H. (2000).** *Uluslararası Kamusal Mallar*. İ.Ü. Maliye Araştırma Merkezi Konferansları (39). ss. 9-16.
- Kirmanoglu, H., Yılmaz, B.E. ve Susam, N. (2006).** Maliye Teorisinin Çıkmazı, Küresel Kamusal Mallar. 21. *Türkiye Maliye Sempozyumu, Kamu Maliyesinde Güncel Gelişmeler*. Çanakkale Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü Yayın No: 1. ss. 169-193.
- Mendez, Ruben P. (1999).** *Peace as a Global Public Good*. içinde ed. By. Kaul, I., Grunberg I. and Stern A. *Global Public Goods: International Cooperation in the 21 st Century*. New York. pp. 382-416.
- Moller, B (2004).** Peace as a Global Public Good. *Institute for History, International and Social Studies Aalborg University, Development Research Series*. W.P. No: 127.

- Sagasti, F. and Bezanson, K. (2001).** *Financing and Providing Global Public Goods: Expectations and Prospects*. Prepared for Ministry of Foreign Affairs. Institute of Development Studies. Sussex. November 2001.
- Shakow, A. (2005).** *Review of Global Public Goods Lead Institutions*. Prepared for International Task Force on Global Public Goods. 5 April 2005.
- Shimizu, H. and Sandler, T. (2002).** "Peacekeeping and Burden-Sharing, 1994-2000". *Journal of Peace Research* 39(6). pp. 651-668.
- Sköns, E. (2004).** *The Costs of Armed Conflict*. Prepared for International Task Force on Global Public Goods. 7 October 2004.
- Sköns, E. (2005).** *International Financing of Peace Operations*. Prepared for International Task Force on Global Public Goods. 22 March 2005.
- Susam, N. ve B.E. Yılmaz (2007).** *Uluslararası Mali İlişkiler*. Ünite 6. Açıköğretim Fakültesi Yayınları. Eskişehir.
- te Velde, D. W., Morrissey, O. and Hewitt, A. (2002).** *Allocating Aid to International Public Goods*. içinde ed. by. Ferroni, M, A. Mody; *International Public Goods: Incentives, Measurement and Financing*. Washington D.C. Kluwer Academic Publishers and World Bank. pp. 119-156.
- Ulutürk, S. ve S. Akyol (2006).** Küresel Kamu Malı, Hegemonya ve İstikrar'ın Küresel Ekonomi Politikası. 21. *Türkiye Maliye Sempozyumu, Kamu Maliyesinde Güncel Gelişmeler*. Çanakkale Üniversitesi İ.İ.B.F. Maliye Bölümü Yayın No: 1. ss. 259-272.

İNTERNET KAYNAKLARI

- United Nations (2004).** Report of the High Level Panel on Threats, Challenges and Change. New York. A/59/565. 2 December 2004. Online (erişim tarihi 30 Kasım 2008) (<http://www.un.org/secureworld/report2.pdf>)
- United Nations (2009).** BM Enformasyon Merkezi. Online (erişim tarihi 08.08.2009) (<http://www.unicankara.org.tr/index.php?LNG=1&ID=102#s1>)
- United Nations (2009).** Background Note: 31 July 2009. Online (erişim tarihi 30.08.2009) (<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote010101.pdf>)
- World Bank Development Committee (2001).** Poverty Reduction and Global Public Goods : A Progress Report. 13 April 2001. Online (erişim tarihi 28.12.2008) ([http://siteresources.worldbank.org/DEVCOMMINT/Resources/Document/DC2001-0007\(E\)-GPG.pdf](http://siteresources.worldbank.org/DEVCOMMINT/Resources/Document/DC2001-0007(E)-GPG.pdf))
- OECD (Organisation and Economic Co-Operation and Development).** CRS/DAC veri tabanı. Creditor Reporting System / Development Assistance Committee database. Online (erişim tarihi 15 Eylül 2008) (<http://stats.oecd.org/WBOS/index.aspx>)

EK : KISALTMALAR

- Aşı ve Bağışıklama İçin Küresel İşbirliği (GAVI-Global Alliance for Vaccines and Immunization)
- Avrupa Patent Ofisi (EPO-Europe Patent Office)
- Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (ESDP-European Security and Defence Policy)
- Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP-United Nations Environment Programme)
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP-United Nations Development Programme)
- Birleşmiş Milletler HIV/AIDS Ortak Programı (UNAIDS-Joint United Nations Programme on HIV/AIDS)
- Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD-United Nations of Conference the Trade and Development)
- Birleşmiş Milletler Mütareke Gözlem Örgütü (UNTSO-United Nations Truce Supervision Organisation)
- Bölgesel Kalkınma Bankaları (RDB-Regional Development Banks)
- Dünya Bankası (DB-World Bank)
- Dünya Bankası Kalkınma Komitesi (WBDC-World Bank Development Committee)
- Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO-World Meteorological Organisation)
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO-World Health Organisation)
- Dünya Ticaret Örgütü (WTO-World Trade Organisation)
- Dünya Fikri Haklar Örgütü (WIPO-World Intellectual Property Organisation)
- İstikrar Gücü (SFOR-Stabilization Force)
- Kalkınma Yardım Komitesi (DAC-Development Assistance Committee)
- Kredi Raporlama Sistemi (CRS-Creditor Reporting System)
- Küresel Çevre Fonu (GEF-Global Environmental Facility)
- Kosova Gücü (KFOR-Kosova Force)
- Kuzey Atlantik İttifakı (NATO-National Association of Theatre Owners)
- NATO Güvenlik Yatırım Programı (NSIP-NATO Security Investment Programme)
- Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (CFSP-Common Foreign and Security Policy)
- Resmi Kalkınma Yardımları (ODA-Official Development Assistance)
- Sivil Toplum Örgütleri (NGO-Non-Governmental Organisation)

-
- Ticaretle Bağlantılı Fikri Haklar Sözleşmesi (TRIPS-Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)
 - Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO-International Maritime Organisation)
 - Uluslararası Para Fonu (IMF-International Money Fund)